ՀԱՅՈՒՆ ԵՐԵՔ ԵՐԱԽՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Posted on April 22, 2012 by Keghart

Category: Opinions

Հրայր Ճէպէճեան, Նիկոսիա, 29 Մարտ 2012
«Բաւական աշխատանք տարած ենք, որպէսզի Վալեթան եւ Երեւանը դառնան քոյր քաղաքներ: Կը սպասենք գործնական միջոցառումներու կարգաւորման»: Վարդգէս Դարբինեանն է, որ 2005 թուականին իր կնոջ՝ Լիլիթին հետ Հայաստանէն հաստատուած է Մալթայի Վալեթա մայրաքաղաքը: «Այս ձեւով դարձեալ մեր երախտագիտութիւնը կը յայտնենք Մալթայի կառավարութեան», շարունակեց ան:

Հրայր Ճէպէճեան, Նիկոսիա, 29 Մարտ 2012
«Բաւական աշխատանք տարած ենք, որպէսզի Վալեթան եւ Երեւանը դառնան քոյր քաղաքներ: Կը սպասենք գործնական միջոցառումներու կարգաւորման»: Վարդգէս Դարբինեանն է, որ 2005 թուականին իր կնոջ՝ Լիլիթին հետ Հայաստանէն հաստատուած է Մալթայի Վալեթա մայրաքաղաքը: «Այս ձեւով դարձեալ մեր երախտագիտութիւնը կը յայտնենք Մալթայի կառավարութեան», շարունակեց ան:

Մալթա... Միջերկրականի վրայ փոքր երկիր մը՝ հազիւ 300 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ, որ կը բաղկանայ երեք կղզիներէ՝ Մալթա, Կոզօ եւ Քամինօ: Եղած է կռուախնձոր՝ տարբեր թագաւորութիւններու միջեւ, որոնք օգտագործած են այս կղզին իրենց իշխանութիւնը ամրապնդելու համար: Մալթա կը հանդիսանայ Աստուածաշունչի Պօղոս առաքեալին կղզին, նկատի ունենալով, որ անոր նաւը խորտակուեցաւ նոյնինքն այս կղզիի ափերուն, եւ ան բաւական ժամանակ ապրեցաւ հոն: 1814 թուականին Մալթա մտած է անգլիական գաղութատիրութեան տակ եւ միայն 1964-ին դարձած է անկախ պետութիւն: 2004 թուականէն սկսեալ դարձաւ Եւրոպական Միութեան անդամ: Պատմութեան տարբեր ժամանակահատուածներուն ինկած է յունական, փիւնիկեան եւ հռոմէական տիրապետութիւններու եւ ազդեցութիւններուն տակ: Մալթիզ լեզուին եւ բառապաշարին մէջ այսօր կան արաբերէնէն մուտք գործած շատ մը բառեր:
Մալթա կը հաշուէ մօտաւորապէս 410 հազար բնակիչ: Կղզիին աշխարհագրական դիրքը զայն դարձուցած է գաղթականներու եւ քաղաքական սպաստանեալներու կեդրոն: Շատ է թիւը ափրիկեան ցամաքամասէն «փախչողներուն», որոնք կայք հաստատած են այս կղզիին վրայ՝ սպասելով աւելի բարւոք դասաւորումի մը՝ եւրոպական այլ երկիրներու ապաստանեալի իրաւունք ստանալու իրենց ճիգերուն մէջ:

Բայց Վարդգէսին «երախտագիտութիւնը» ունի իր պատմութիւնը, որուն մէջ ես ալ «ման եկայ» 25 փետրուարէն 2 մարտ 2012-ին՝ մէկ շաբթուան աշխատանքային կեցութեանս ընթացքին:

Հայերուն առաջին զանգուածը այս կղզիին վրայ ապաստան գտած է 1374-էն՝ Կիլիկիոյ

թագաւորութեան անկումէն ետք: Երկրորդ զանգուածը եկած է 1915-ին Ցեղասպանութեան արհաւիրքէն ետք: Իսկ երրորդը 1990 թուականներէն սկսեալ՝ Խորհրդային Միութեան փլուզումէն եւ Հայաստանի Հանրապետութեան անկախացումէն ետք:

Հայկական պատմական «կոթող» պէտք է նկատել «Թալիեսէ» (Սուրբ Լիզա) եկեղեցին, որ կառուցուած է 1620 թուականին, հայկական գաղութին կողմէ, որպէս հայկական եկեղեցի: Եկեղեցին այսօր սեփականութիւնն է եւ կը գործածուի կաթողիկէ տեղական համայնքին կողմէ: Հայկական գործօն գաղութը կը հաշուէ մօտաւորապէս 250-300 անդամ, որոնք եկած են մայր հայրենիքէն, 1990 թուականներէն սկսեալ: Իսկ նախկին գաղութին «բեկոր»-ները կը հաշուեն մօտաւորապէս 300 անձ, որոնք գիտեն միայն, թէ իրենց նախահայրերը հայեր եղած են:

«Ամէն ձեւով կը փորձենք հայ մնալ», Վարդգէսն է դարձեալ զրուցակիցս: Համակարգչային ճարտարագիտութեան մասնագէտ է, կը փորձէ իր նոր կեանքը կազմակերպել այս կղզիին վրայ: «Ամիսը անգամ մը երեխաները կը հաւաքենք, որպէսզի հայերէն սորվեցնենք, իսկ գիրքերը կը բերենք Հայաստանէն», կ՛ըսէ ան:

Եկեղեցական Ս. պատարագ չի մատուցուիր հետեւողական կերպով: «Ատենը մէկ քահանայ մը կու գայ եւ եկեղեցական արարողութիւն կը կատարենք», կ՛ըսէ Վարդգէս: «Ծրագիր մը ունինք՝ փոքր մատուռ մը կառուցելու, բայց կը սպասենք կառավարութեան վաւերացումին»:

Հայկական գաղութը Մալթայի մէջ պաշտօնապէս ճանչցուած է 2009-ին՝ իբրեւ «Հայ-մալթական կազմակերպութիւն»: Այս կազմակերպութեան ճամբով աշխատանք կը տարուի հայկական մշակոյթը ծանօթացնել տեղական իրականութեան մէջ, նաեւ՝ զարգացնել հայ-մալթական յարաբերութիւնները:

Այդ յարաբերութեան մէջ կայ երախտագիտութեան արտայայտութիւնը, որ մարմնաւորուած է խաչքարի կոթողով՝ մայրաքաղաքի Վալեթայի կեդրոնական «Հասթինկզ» պարտէզին մէջ տեղադրուած:

Գեղեցիկ է խաչքարը՝ իր հայկական ինքնութեամբ եւ մշակոյթով: Մտայղացումն է Աշոտ եւ Վերա Պոյաճեաններուն, կ՛արտայայտէ հայուն երախտագիտութիւնը Մալթայի ժողովուրդին՝ երկու հանգրուաններու ընդմէջէն: 1375-ին եւ 1915-ին հոն ապաստան գտած է հայութիւնը: Շնորհակալութեան եւ երախտագիտութեան զգացումներ են, զորս հայ ժողովուրդը կ՛արտայայտէ այս խաչքարով եւ յուշակոթողով՝ նոյնինքն հայուն երկու պատմական ողբերգական ժամանակաշրջաններուն Մալթան ունենալուն իբրեւ ապաստանարան:

Թէեւ հպարտ էի խաչքարով եւ անոր տուն տուող «երախտագիտական» արտայայտութիւններով, բայց կար նաեւ տխրութիւնը՝ այդ հայկական յուշակոթողին պատմական ու ներկայ իրավիճակին առնչութեամբ:

Կրնայի հասկնալ ու տեսնել հայուն առաջին եւ երկրորդ երախտագիտութեան տուն տուող պատճառները. 1375-ին՝ Կիլիկիոյ թագաւորութեան կործանում եւ 1915-ին՝ Հայոց ցեղասպանութիւն եւ Արեւմտեան Հայաստանի բռնագրաւում: Բայց ինչպէ՞ս բացատրել երրորդը՝ Վարդգէսի իսկ զգացումներով՝ Վալեթան եւ Երեւանը քոյր քաղաքներ հռչակելու փափաքով, որ դրսեւորումը պիտի ըլլայ հոն ապաստան գտած հայկական փոքր «գումարտակին» երախտագիտութեան՝ տեղական կառավարութեան նկատմամբ:

Բայց չէ՞ որ կայ պատմութեան ընդմէջէն ձեռք բերուած փորձառութիւնը՝ նոյնինքն Մալթայի մէջ: Այն 300 հայկական իրականութիւնը, որ միայն «գիտէ, թէ իր նախահայրերը հայեր եղած են...»: Նաեւ կայ «Թալիեսէ» եկեղեցին, որուն հայկական ինքնութիւնը այսօր միայն պատմութեան արխիւներուն մէջ յիշատակուած է: Եթէ առաջին եւ երկրորդ երախտագիտութիւնները եւ անոնց տուն տուող պատճառները կամովին չէին, արտաքին ազդակներու վրայ հիմնուած էին, բայց ինչպէ՞ս նկարագրել եւ վերլուծել երրորդը: Ներկայ անկախացած հայրենիքէն դուրս եկող հայորդիներէ կազմուած նոր սփիւռքահայ իրականութիւնը:

Այս անգամ խօսողը Լիլիթն է՝ Վարդգէսին կինը: Ան կառչած է իր ինքնութեան եւ հայկական արժանապատուութեան: Բայց կը հաւատայ եւ կը փափաքի, որ Հայաստանի մէջ «քաղաքացիների համար ապահովուեն եւ կիրարկուեն հաւասար օրէնքներ: Այդ դէպքում, մեր կարծիքով, ամէն ինչ լաւ կը լինի...»:

Եւ անհրաժեշտ է ոչ միայն հաւատալ, բայց նաեւ աշխատիլ, որպէսզի «ամէն ինչ լաւ լինի»:

Խաչքարը, յուշակոթողը, առաջին, երկրորդ եւ երրորդ երախտագիտութիւնները պիտի արդիւնաւորուին, երբ հայը հաւատայ, բայց անպայմանօրէն աշխատի, որպէսզի «ամէն ինչ լաւ լինի...»:

Բայց մինչ այդ կան հայուն երեք երախտագիտութիւնները, որոնց ետին կայ պատմութեան փորձառութիւնը, անկէ յառաջացած ցաւը:

Եւ այս ցաւն է, որ պիտի յաղթահարենք:

Երեք երախտագիտութիւններուն արգասիքը ցաւը յաղթահարելուն մէջ է:

Հայուն երեք երախտագիտութիւնները: Ցաւը յաղթահարել, բայց անպայմանօրէն նորը շինել, որպէսզի «ամէն ինչ լաւ լինի»: